

Неповага до ашикської літератури

Сайм Сакаоглу

УДК 398.838(560):303.833.5

Saim Sakaoglu. Disrespectful Attitudes to Ashik Literature. Ashik literature is one of the important branches of Turkish literature. Its true worth however cannot be seen by many people. Ashik poems have been easily changed. Moreover, a poem of an ashik, for example, has been attributed to another ashik. This is resulted from ignorance or some deliberate attempts. Thus, researchers have to be well-informed about the field of ashik literature.

Key Words: Ashik, ashik literature, researcher, another ashik, poem.

Saim Sakaoglu. Âşık Edebiyatına Yapılan Saygısızlık. Âşık edebiyatı, edebiyatımızın önemli dallarından biridir. Ancak bu edebiyatın değeri yeterince bilinmemiştir. Âşık şiirleri kolaylıkla değiştirilmiştir. Hatta bir şiir başka bir âşığın adına bağlanmıştır. Bunda bilgisizliğin ve kasıtlı olmanın rolü vardır. Araştırmacılar bu alanı çok iyi öğrenmek zorundadır.

Anahtar Kelimeler: Âşık, âşık edebiyatı, araştırmacı, öbür âşık, şiir.

Раніше, ще в давнину, казали так: «Це ж арабська, вигадуй, вигадуй та кажи». Я, якщо чесно, не знаю, чому й до чого це казали, я не досліджував... Але я пригадав декілька анекдотів, які приписують Насреддину Ходжі. Якщо ви помітили, то я вживаю слово «приписують». Тому що люди, які пишуть цілі талмуди про Насреддина Ходжу, навіть не замислюються над тим, чи дійсно ті чи інші анекдоти належать саме йому. Ці горе-дослідники аналізують анекдоти, у яких Ходжа спілкується з людьми, які жили декілька сотень років до того, як народився сам Ходжа, і кажуть: «Ці анекдоти належать саме Ходжі».

Оскільки ми пообіцяли, що розкажемо анекдот, пов'язаний із Ходжею, то послухайте й згадайте, що ми хотіли сказати. Я виберу один із найдавніших анекдотів. У мене був товариш з Угорщини на ім'я Ігнас Кунош (1862–1945). Він був дуже успішним учнем і тому взяв на себе обов'язок підготувати восьмий том серії «Пробен» (Зразки народної літератури тюркських племен, що живуть у Південному Сибіру й у Джунгарському степу), свого вчителя В. Радлова. Цей том вийшов у світ у 1899 році. У ньому подано 136 анекдотів Насреддина Ходжі. Але при перекладі їх на турецьку мову ми замінили приблизно двадцять анекдотів, які були досить непристойними, на інші, які заслуговували на увагу читачів. Ось один із них:

Одного разу до Ходжі прийшла жінка й дала йому аркуш паперу з проханням прочитати, що в ньому написано. Ходжа на той час ще не вмів читати. Йому було ніяково зізнатися в цьому, і тому він зробив вигляд, що читає, розпочавши такими словами: «Шановний, поважний друже...» На що жінка сказала: «Ходжа, це не лист другові, це офіційний документ, пов'язаний із нашим майном». Тоді Ходжа відповів: «Ось так би одразу і сказала, я б його почав читати як офіційний лист».

Добре, що наш Ходжа, незважаючи ні на що, вийшов із цієї складної ситуації. Варто зауважити, що лист написано старою арабською абеткою, і Ходжа вигадав написане.

Зупинимось на рядках «Аталар Съюзю Дестани», який написав Левні. Справжнє ім'я Левні – Абдюльджеліль Челебі. Народився він в Едірне, згодом

переїхав до Стамбула, де й помер у 1733 році. Він був не лише поетом, але й художником-мініатюристом.

Дастан Левні складається з 29-ти чотиривіршів, у кожному з яких трапляються прислів'я чи приказки. Уперше цей дастан було надруковано Фуатом Кьопрюлю в антології поетів саза. Ми, готуючи свою книжку, також скористалися його публікаціями. Але, на жаль, деякі дослідники, публікуючи дастан, забули про наукову точність і припустилися багатьох помилок. Зупинимось на першому чотиривірші. Насправді він виглядає так:

Tut atalar sözün kalbi selim ol
Gönülden gönüle yol var demişler
Gider yavuzluğun tab'i halim ol
Sarp sirke kabına zarar demişler [2, c. 4].

У настінному календарі за 2007 рік (Юлькю Дувар Таквімі) бачимо той самий чотиривірш, але вже з іншими словами, закінченнями:

Tut atalar sözünü iyi huylu ol
Gönülden gönüle yol var demişler
Gider yavuzluğun iyi kalpli ol
Keskin sirke kaba zarar demişler.

У першому варіанті всі рядки одинадцятискладові, а в другому варіанті перший рядок дванадцятискладовий. Окрім цього одні турецькі слова замінені на інші:

Sarp – keskin

У деяких словах забрано або ж додано афікси:

Sözün → sözünü
Yavuzluğu → yavuzluğun
Kabına → kaba

Важко зрозуміти, чому людина, яка так погралася із цим прекрасним віршем, додала до першого рядка склад шляхом додавання афікса до слова «sözün».

Якщо ми проаналізуємо вищезгаданий чотиривірш, то дійдемо такого висновку: через те, що кален-

дар розраховано на широкий загал, вірші мають бути подані в ньому в оригінальному вигляді, складні ж для розуміння слова – із поясненнями в кінці вірша. Таким чином, читач ознайомиться не лише з оригінальним твором, але й зможе зрозуміти його завдяки виноскам.

Обов'язок тих, хто укладає такі календарі, – публікувати оригінальні твори, не змінюючи їх.

Ашикською літературою довгий час ніхто не цікавився, більш того, принижували її значення. Такі відомі літератори, як Неджаті та Фузулі, або ж дослідники Намик Кемаль та Хамід розглядали цю літературу як другосортну. Але ж не треба забувати, що представники саме ашикської літератури відомі всій країні, їхньою творчістю цікавилися й любили її. Вони писали просто і зрозуміло.

Дослідники ж ашикської літератури без належної освіти та вміння не досягли очікуваних наукових результатів. Наведемо декілька прикладів того, як виглядають книжки про ашикську літературу (імен називати не будемо):

1. Сторінки книжки не пронумеровані.
2. Немає змісту.
3. Розділи ідуть не по порядку (шостий, потім одразу восьмий).
4. Парні сторінки справа, а непарні – зліва.
5. Є незаповнені сторінки.
6. У тексті використано різний шрифт, різний формат.
7. Перша сторінка після обкладинки починається віршем.
8. Обкладинка книжки зсередини заповнена віршем.
9. Сторінки у змісті не збігаються зі сторінками в книжці.

Література

1. *Akkiraz Sebahat*. Türkülerle Gide Gide. – İstanbul (аудиозапис), 2003?
2. *Dilçin Dehri*. Edebiyatımızda

Atasözleri. – Ankara, 2000.

3. *Erkal Abdulkadir*. Âşık Sümmânî. – Erzurum, 2007.

4. *Köprülü Fuat*. 18. Asır Saz Şairleri. – İstanbul, 1940.

10. На обкладинці зсередини подано зміст.

11. Назва книжки на обкладинці й на першій сторінці різні.

12. Немає слова «зміст».

Ми вважаємо, що основними недоліками горедослідників ашикської літератури є такі:

1. Незнання термінології.
2. Неправильне вживання термінології.
3. Недостатнє знання османської (неправильне прочитання тексту без голосних).
4. Потрапляння в лексичні, синтаксичні пастки: вірш насправді є назіре, вірш належить іншому ашику, вірш складається з двох віршів, вірш написано одним ашиком і подаровано іншому тощо.

Тому аналіз ашикської поезії слід робити професійніше. Особливо це стосується віршів, які згодом перетворилися на тюркю. Яскравим прикладом неправильної подачі вірша-тюркю є чотиривірш Нарманли Ашика Сюммані (1862–1915):

El ele vermiştir gelen güzeller
Bir Tanrı selamın vermez misiniz
Mevlam sizi süs için mi yaratmış
Ben gel deyincede gelmez misiniz [3, с. 232].

Ceylan gözlerine kurban olduğum
Tanrı selamını anlamazmısınız
Mevlam sizi süs için mi yaratmış
Size gel demeyince gelmez misiniz? [1].

Отже, якщо ви справді хочете досліджувати ашикську літературу, то маєте спершу навчитися цьому, отримати відповідну освіту, інакше вам не уникнути грубих помилок.

Переклад з турецької Ірини Прушковської